

Микола Степаненко

НАТАЛІЯ БАКЛАЙ – “ЕТАЛОН УКРАЇНСЬКОГО ХАРАКТЕРУ І УКРАЇНСЬКОГО ТАЛАНТУ”

У передньому слові до збірки “Серцевина” Наталії Баклай письменник Михайло Шевченко радить причаститися до сили й краси поезії талановитої лубенки, у якій “легкого, пролітного нема нічого – ні почуття, ні слова, незалежно від того, в якому намірі вона виступає”. А ще він припрошує всіх, хто бере в руки книгу, залишитися з нею наодинці й прочитати її до останньої сторінки. Я з тих, хто прислухався до такої поради й після духовного усамітнення, що збігло як один мент, услід за М. Шевченком, повторюю: Наталія Баклай “така в Україні не одна, але таких у нас мало”. З усією відповідальністю заявляю й про те, що дарчий напис “... від автора на тиху розмову з Україною, Матір’ю і Любов’ю” – великого духовно-національного стовбура – сповна віддзеркалює зміст збірки. Читаючи її, я вів уявний діалог із неповторним світом, який вималювала Наталка Баклай і в якому лунко відгукується оте всесильне Тичинине “за всіх скажу, за всіх переболію” й оте всеніжне Сосюрине “так ніхто не кохав”, тішився, сумував разом із поетесою, переймався її і власними болями та тривогами.

“Серцевина” зримо нагадує Франкову збірку “Зів’яле листя”. Ця асоціація – боронь Боже – ні на що не претендує. Великий Каменярь був і назавжди лишиться у зависокостях, до нього навіть найталановитішим митцям ще йти та йти. Він,

справедливо зауважив Дмитро Павличко, – “це одежа, яку нам дано на виріст”, сягнути його вершин не під силу нікому, а наблизитися до його істини, до таїни його художнього набутку – честь і обов’язок справжніх майстрів слова, які щоденно дбають про свій мистецький ріст, сумлінно вибудовують власну робітню слова. Наталія Баклай, напевне, сама того не помічаючи (а можливо, це моє припущення), поділила свою збірку на три “жмутки” – “Там, де вічно за волю”, “Журавлиця”, “Великодня злива”, а як точніше їх назвати, відповідно до змісту, то – “Україна”, “Мати”, “Любов”. До кожного з них подано епіграф, а в єдності вони утворюють глибоко філософський поетичний дискурс із наскрізним образом – серцевиною, себто суттю, основою чого-небудь:

*Я думала: ти – це кора деревини,
Яка всі вітри затуля.
А ти, Україно, – ота серцевина,
Що корінь трима і гілля.*

*Я знала, що Мати – то є берегиня.
Сімейного ладу й тепла,
А Мати у хаті – це та серцевина,
Без котрої хати – нема.*

*Я вірила – в кожного є половина,
Лиш варто зустрітись обом,*

*А Щастя – це те, коли є серцевина,
Яку називають Любов.*

Кожен “жмуток”, як і кожна строфа цього вірша, вигранює своїм логічно завершеним змістом і має свою художню наповнюваність, свою привабливість.

Отож розпочнемо з України. Поетеса зображує її різною – тією, у якої лишилось “трохи генів козацьких деінде, / Непокори й бунтарської волі ковток”, і тією, “камінною”, половина долі якої “Кигиче чайкою приречено униз”, бо від неї після гетьманів, котрі вели “то в дерезу, то в будяки”, лишилася “Розрита” тільки “могила” та “слова благодать”. Причини матеріального й духовного падіння авторка не просто констатує, а осмислює, вдаючись до переконливих аргументів. Винуватці всіх негараздів – насамперед українці, які дозволили перетворити себе на мовчазних рабів, котрі століттями покійно схиляються перед колишніми й “теперішніми узаконеними катами”. На запитання земляка-лубенця Василя Симоненка: “Де ви тепер, кати мого народу?” – Наталка Баклай відповідає:

*Сидять при владі й роблять там “погоду”,
Як ошукать й брехнею досягти...*

*Вони пролізли в кабінети й крісла,
Щоб рити під народ, немов кроти,
Їм поміж нас незатишно і прісно,
Нова в них каста, згряя, гурт – кати.*

Лірична героїня, а вона – копія самої поетеси, з огидою ставиться до зганьблених гасел, заялжених обіцянок верховодів ошасливити нас світлим майбутнім. “Ми там були, «товаріщі» кати”, – ось відповідь їм. Знесилена, вона, проте, не втрачає віри, що люд український прокинеться від сну й виборе право жити на нашій, на своїй землі, дивиться на плін буття “від листопада до падолиста” по-філософському, оптимістично:

*Усе минає, як хмари й вітер,
Ніщо не вічне на цьому світі –
Лютневі бурі, червневий порух,
Найкращі друзі, найліпший ворог.*

*Усе минає, усе зникає,
І той хлопчина, що жде-чекає,
І ота юнка, що вийде з хати,
І ота нічка, що винувата.*

А що ж лишиться тоді у спадку? – різко перебиває сама себе героїня, звертаючись до себе, до всіх нас, і через мить, як любомудр, упевнено заявляє:

Життя лишиться... І все спочатку...

Хвилини, години, заповнені мужністю та вірою у світло прийдешнє, заступають хвилини й години, сповнені вагань і терзань. Не боїться, не соромиться “колишня націонал-партіотка” зізнатися, що й вона буває слабкою, що і їй знайоме розчарування та збайдужіння:

*Охолоняю. Охолоняю.
А як горіла! – Не видно краю.
А як палала! Те я лиш знаю.
Роз-ча-ру-ва-ла-сь! Ох-о-л-о-н-я-ю!*

Читач мимохіть залюблюється, подеколи аж до нестями, в неї, причому для цього не потрібні якісь додаткові атрибути – вишукані художні декори, особлива експресія, промовисті імперативи, які розбурхуватимуть, рознуртовуватимуть його свідомість, чи щось інше. Щира сповідь, представлена прямою, непрямою, невласне прямою мовою, соковитими монологами, зріднює його з героїнею, ніби зупиняючи на півдорозі й оселяючи в добре вибудованому їй світі, а найважливіше – переко-нує, що “буде жити Україна, якщо не зараз, то через роки”.

Вірші Наталії Баклай, навіть патріотичні, заряджені мелодикою. Цю неповторність легко відчуває всяк, хто мав до них душевний дотик. Оригінальність звукопису йде від закоханості авторки в пісню, від подарованого їй Богом дару відчувати її мелодії-імпульси. В оригінальній інтерпретації цієї поетеси пісня – серцевина українськості, найправдивіша біографія нашого народу. Перший “жмуток” просякнутий співом Роксолани, який полонив турецькі простори, співом козаків, почеплених за ребра на гаки, який спантеличив, знезброїв жорстоких катів, співом будівничих Української держави нашого часу, який допоміг здолати неймовірні труднощі на шляху до самостійності, скинути з себе ярмо власної меншовартості. З цього всього співу, спрямованого вглиб і вшир історії, ненав’язливо випливає обнадійливий висновок: завжди “знайдеться один той, хто буде співати українські пісні”, отже, в Україні безсмертна душа.

У збірці своєрідно й художньо яскраво написано не лише Велику Батьківщину – Україну, а й малу батьківщину, де зарито пуповину кожного народженого. Цього патріотизму в Наталки Баклай треба вчитися і вчитися. Власні біографічні тернівсько-лубенсько-гадяцькі епізоди вона майстерно вплітає в життєпис України, бо ж рідная донька її. Впадає в око вірш без назви із коментарем “У відповідь на запрошення переїхати жити до Криму”. Не вабить героїню сонячний край, не спокушає статок, безтурботливий завтрашний день, позаяк її “крило Навіки до Посулля приросло”, а найбільша втіха для неї, коли

*Вже на Сулі стріляє очерет
І кригу зодягла ріка на плечі.*

Героїня-патріотка й увянути не може, “що навесні Сула затопить весла, / І за Лубнами голуба печаль” без неї “першим проліском воскресне”. А ще її тримають біля дідизни “чотири цвинтарі, / Всі у спадок вже одержані”, після відвідин яких “услід... так по-рідному” махають “хрести руками”. Ця індивідуально-авторська метафора лаконічно і всеохопно передає квінтесенцію таких вічних проблем, як тяглість покоління, взаємини

батьків і дітей, обов'язок сущих на землі продовжувати та примножувати справу попередників.

Найкоротшим у “Серцевині” є другий “жмуток”. Щирості, тепла в ньому по вінця. Тут вони, мабуть, виграють найкolorитнішими й найемоційнішими барвами. Тональність викладу спокійна, лиш подеколи її супроводжує експресія, надлишку образності немає. Таку врівноважену оповідь вести не просто. Секрет майстерності поетеси в тому, що вмiє віднаходити довкола себе оголені нерви, які зачіпають за живе навіть безнадійно зачерствілі душі. Вона не пише, а виливає на папір без використання традиційних чи неординарних художніх, архітектонічних конотацій почуте від мами й бабусі, олагіднює батькове слово, уярмлене мороком засвітів, вимолює нездійсненне, щоб

*... сталося диво святе, –
щоб хоч у гості...
Щоб оце ти у наш сад увійшов,
хоч на хвилинку,
Я зцілувала б слід підшов
й кожну сивинку.*

Тут голос Наталки Баклай гармонійно зливається з голосом Григора Тютюнника, вибазуванням на народнорозмовній стихії. Обоє їх Господь наділив даром вихоплювати живцем потрібне слово з невичерпного лексикону української мови, зберігати всі його відтінки, надавати йому природного звучання в контексті й цим викликати зачудування всіх реципієнтів, навіть прискіпливих, тих, які досліджують природу живої, неолітературної мови. Оголеним нервом у вірші “Балада про мамину скриню” виступає проста селянська скриня. Через метафоричний образ цього звичайного предмета побуту (а насправді – фігуранта духовності) перед нашими очима проходить розкидана в часі українська історія, зринає сучасний поступ цивілізації, який не позбавлений руйнівної сили, а подеколи свідомо спрямований проти нас. Місто, “де шифоньєри по хатах скрізь”, переконає поетеса (і з цим не можна не погодитися), не зберегло тієї високої духовності, яку виплекало за тисячоліття село, де скриня – “оберіг і достатку суть”. “Регіт на всі зуби” потяга “з того воза, що скриню віз” – ще один з оголених нервів – виявився зловіщим: нарочита відмова від минулого рясно виплодила нігілізм, жорстокість, апатію до людини і світу, який міцно тримає її у своїх обіймах. Той, хто разом із мамою “на Зелені святки увечері / Хлібом-сіллю вкринає стіл”, не вчинить лихого

– це ще одне філософсько-моральне узагальнення поетеси.

Наталія Баклай мріє і поетично вимолює в Господа й Долі, аби матері-журавки не ставали журавлицями, щоб вони вічно були коханими й не відчували гіркоти нічийності, або вдовинства.

*Мені, мамо, ще так лебедино,
Доки я ще твоя дитина, –*

цього поетка щиро зичить собі й усім на довгі роки.

Багатий на несподівані сюжети, відвертості третій “жмуток”. Поетеса змінюється – стає сміливішою, упевненішою. Вона переходить до розкутості й відвертості, як говорить про щасливі дні, коли “тремтіли листям сказані слова”, і про дні журливі, коли “переболіла і любов шалена”. З подивуванням читатимуть ці інтимні вірші юнки, бо їм ще не збагнути тривоги умудреної жінки, яка “пригощалась любов'ю. / Постилася – зрадою”, якій “нікуди... не треба поспішати, / Немає від кого почуття ховати”, бо “від літа залишилась згадка”. Усі поезії (а їх майже півсотня) – окремі завершені самодостатні сюжети на одвічну й болючу тему кохання. Вони побудовані на контрасті “те, що мріялося” – “те, що вийшло”. Суму, плачу, навіть натяку на них не чути. І це тому, що все пережите оцінюється з позиції дня перебулого, дня, відрефлексованого досвідом. Любовна лірика написана ірреальними розмислами, яким уже ніколи не справдитися, а лишатися тільки вічною мрією. Підтекстів, натяків, недомовленостей у віршах про кохання годі шукати, та вони й зайві, адже “крізь... роки проросли гаї”, а “світи й галактики лишилися” іншим. Очевидно, ця відвертість авторки “Серцевини” – наука молодшим, аби не розгубили, не розтринькали свої почуття.

Наталка Баклай не тільки прекрасна художниця поетичного слова, а й тонкий психолог, який відчуває і сприймає найглибші порухи людської душі, особливо жіночої, як свої. Її вірші не лишать байдужим нікого. Як у воду дивився М. Шевченко, коли, благословляючи у світ “Серцевину”, заявив: “Якщо Наталя підносить дух українця – він справді постає демонічно великим і незборимим. Якщо вона вичавлює з того українця раба, то слова її сильні, влучні, мов блискавиця, якщо ж заспіває про любов, то знов таким жаром обпече душу”. Можна, звичайно, сплести пишніший вінок на честь поетеси. Але чи варто це робити? Думаю, ні. Нові твори Наталки Баклай прагнуть нових слів її шанувальників. Благослови, Боже, цей пречистий діалог на многії літа!